

بررسی نگرش مردم نسبت به شکاف نسل‌ها و عوامل مرتبط با آن

(مطالعه موردی شهر تبریز)^۱

* دکتر صمد عابدینی

کد مقاله: ۲۰۱

چکیده

عنوان تحقیق حاضر «بررسی نگرش مردم نسبت به شکاف نسل‌ها و عوامل مرتبط با آن» است. روش پژوهش پیمایشی و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه است. ۷۶۰ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، از گروه‌های سنی ۲۴-۱۶ (به عنوان نسل جدید) و ۵۴-۴۵ (به عنوان نسل قدیم) انتخاب شده‌اند. در این پژوهش سئوالاتی در راستای پیشینه نظری و تجربی تحقیق مطرح شدند که عبارتند از: ۱- آیا بین ارزش‌ها و هنجارهای دو گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله و ۴۵-۵۴ ساله تفاوت و فاصله‌ای وجود دارد؟ ۲- چه عواملی با شکاف نسلی رابطه دارند؟

بعد از جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل آن‌ها نتایج زیر به دست آمد: دو گروه سنی از نظر ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی تفاوت معناداری باهم دارند. هم‌چنین از نظر رابطه، میزان اعتماد اجتماعی، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، میزان اوقات فراغت، مهاجرت و میزان تحصیلات با شکاف نسلی (در این دو گروه) تفاوت‌ها معنادار بود ولی تاثیر دوستان بر تفاوت‌های ارزشی (شکاف نسلی) معنادار نبود. هم‌چنین، مدل مسیر نیز نشان می‌دهد که در گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله، دوستان بیشترین تاثیر (مستقیم) را بر شکاف نسلی داشته و در گروه سنی ۴۵-۵۴، بیشترین تاثیر (مستقیم) مربوط به رسانه‌ها است. **واژگان کلیدی:** شکاف نسلی، ارزش‌ها، ارزش‌های اجتماعی.

۱- مقاله حاضر بر اساس گزارش نهایی طرح مصوب اداره کل فرهنگ و ارشاد آذربایجان شرقی به شماره طرح ۱۲۲۷۶ تحت عنوان «بررسی نگرش مردم نسبت به شکاف نسل‌ها و عوامل مرتبط با آن» (مطالعه موردی شهر تبریز)، در سال ۱۳۸۵ انجام یافته است؛ تدوین و ارایه گردیده است.

مقدمه

یکی از مباحث و رویدادهای نسبتاً مهم در جامعه کنونی ایران، موضوع شکاف نسلی است. این پدیده نه تنها اذهان بسیاری از جامعه‌شناسان و صاحب‌نظران را به خود مشغول داشته، بلکه بسیاری از نخبگان و صاحبان قدرت نیز از این موضوع نگران شده‌اند. شکاف نسلی فاصله بین نسل‌های مختلف از حیث ارزش‌های جامعه است، به طوری که در جریان تحولات ساختاری، ارزش‌های موجود یک جامعه نمی‌تواند به نسل‌های بعدی منتقل شود و ارزش‌ها تداوم پیدا نکرده و کم‌رنگ می‌شوند و از این حیث حساسیت کنشگران نسبت به ارزش‌های خود کمتر می‌شود. در این فرآیند، هرچه نگرش‌ها و عملکردهای کنشگران از ارزش‌ها فاصله بیشتری داشته باشد، شکاف نسلی بیشتر است.

به طوری که فرزندان پدران و مادران خود را سستی و عقب‌مانده تلقی می‌کنند. تحقیقات اجتماعی نشان می‌دهد که افراد دو نسل قدیم و جدید از نظر ارزش‌های خانوادگی (جیلی، ۱۳۷۸)، ارزش‌های اجتماعی و مذهبی و هنری (تیموری، ۱۳۸۰) و ارزش‌های روانی (منطق، ۱۳۸۳)، ارزش‌های مذهبی (سراج‌زاده، ۱۳۸۳) با همدیگر تفاوت دارند و عوامل بسیاری این تفاوت‌ها و شکاف‌ها را موجب شده است، از قبیل بُعد خانوار، میزان ارتباط با گروه همسالان، استفاده از رسانه‌های جمعی، اوقات فراغت و منطقه سکونت (تیموری، ۱۳۸۰)، سطح تحصیلات نسل‌ها (یوسفی، ۱۳۸۳). نتایج تحقیق اسدی نشان می‌دهد که جوانان با ازدواج‌های فامیلی و درون‌همسری و اقتدار پدرسالاری در خانواده مخالف هستند هم چنین جوانان به کار زنان در بیرون از خانه تمایل بیشتری از بزرگسالان و گروه سنی ۵۴-۴۵ ساله دارند. در بعد ارزش‌های مذهبی نیز شکافی بین گروه‌های سنی ۲۴-۱۶ ساله و ۴۵-۵۴ ساله وجود دارد، به طوری که بزرگسالان و سالخورده‌گان بیشتر به مسجد می‌روند (جیلی، ۱۳۷۸) و جوانان کمتر در نماز جماعت شرکت می‌کنند و کمتر التزام و تقید و باور به دین دارند (سراج‌زاده، ۱۳۸۳). در همین زمینه تحقیق کاشی نشان داد که جوانان در مقایسه با بزرگسالان گرایش تساهلی

نسبت به دین دارند (کاشی، ۱۳۸۲). به طور کلی شکاف نسلی در ارزش‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در بین جوانان و بزرگسالان وجود دارد (یرینی، ۱۳۸۳).

دیدگاه‌ها و رویکردهایی که در خصوص شکاف نسلی مطرح است در عین حال که متعدد و متنوع است حتی در برخی موارد متعارض می‌باشد. عده‌ای معتقد به وجود این شکاف در جامعه ایران بوده و استدلال می‌کنند نسل امروز (جدید) جامعه، به ارزش‌ها و هنجارهای نسل قدیم پای‌بند نیستند و نسل جدید دارای ارزش‌ها و هنجارها و تفکرات جدید می‌باشند که سبب شده با نسل قدیم و والدین خود شکاف نسلی پیدا کنند، از طرفی برخی صاحب‌نظران طرح کرده‌اند علی‌رغم نگرانی‌های زیاد، احتمالاً در جامعه ایران شکاف نسلی اتفاق نیفتاده بلکه تفاوت و اختلاف نسل‌هاست که موجب سوء تفاهم و نگرانی شده است. در واقع آنچه اتفاق افتاده شکاف بین دو نسل نیست بلکه دگرگونی‌ها و تغییرات اجتماعی و فرهنگی سبب شده تا لایه‌ها و گروه‌های مختلف اجتماعی هر یک به سمت ارزش‌ها و هنجارهای خاصی پیش بروند و نوعی شکاف فرهنگی و اجتماعی در جامعه اتفاق بیفتد (سیخی، ۱۳۸۰). بر همین اساس، سئوالات آغازین زیر مطرح می‌شود: آیا شکاف نسلی در جامعه ایران اتفاق افتاده یا نه؟ آیا نسل قبل توانسته است ارزش‌ها و هنجارهای خود را تا حدی مطلوب به نسل جدید منتقل کند؟ یا بارها گفته می‌شود نسل جدید به ارزش‌ها و هنجارهای نسل قدیم پای‌بند نیست؟ اگر در این زمینه بین دو نسل اختلاف و شکاف ایجاد شده است کم و کیف این شکاف چه میزان است؟ نگرش مردم نسبت به موضوع شکاف نسل‌ها چگونه می‌باشد و اگر چنین شکافی وجود دارد عوامل مؤثر بر آن کدام است؟

ضرورت و اهمیت تحقیق

مفهوم شکاف نسلی به میزان تداوم فرهنگ یک جامعه از نسلی به نسل دیگر مربوط می‌شود. اگر در فرآیند اجتماعی کردن کودکان، نوجوانان و جوانان فرهنگ یک جامعه تا حد مطلوبی از نسلی به نسل دیگر منتقل شود و بازتولید فرهنگی به نحو احسن انجام پذیرد، میزان اشتراک فرهنگی بین دو نسل بسیار بالا بوده و اختلاف چندانی بین نسل‌ها پیش نیامده و بحران هویتی نیز برای نسل جدید روی نمی‌دهد. در مقابل اگر فرآیند اجتماعی کردن دچار مشکل شده و ناقص انجام پذیرد و فرهنگ جامعه در حد مطلوبی به نسل بعد منتقل نشود تداوم فرهنگی دچار مشکل شده و بین نسل قدیم و جدید فاصله و شکاف می‌افتد. به هر حال، این‌که آیا می‌توان گفت که مسأله شکاف نسلی به‌عنوان یک پدیده اجتماعی در جامعه ایران اتفاق افتاده یا در حال شکل‌گیری است، با توجه به پیچیدگی موضوع قضاوت درباره وجود یا عدم وجود شکاف نسلی بسیار سخت می‌باشد، در نتیجه ضروری است که با انجام تحقیقات وسیع‌تر و کامل‌تر در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی، قضاوت‌های دقیق‌تری به عمل آورد و نگرش مردم و گروه‌های سنی مختلف را نسبت به این مسأله و عواملی که در شکل‌گیری آن نقش دارند شناسایی کرد. این پژوهش سعی دارد حتی‌الامکان با پاسخ به سئوالات آغازین تحقیق، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و متولیان فرهنگی و اجتماعی را از کم و کیف این شکاف مطلع سازد.

اهداف تحقیق

الف) اهداف کلی

- ۱- سنجش نگرش مردم تبریز نسبت به شکاف نسل‌ها.
- ۲- تعیین عوامل مرتبط با شکاف نسل‌ها در شهر تبریز.

ب) اهداف جزئی

- ۱- مشخص کردن نقش ویژگی‌های جمعیتی در شکاف نسلی.
- ۲- مشخص کردن نقش ویژگی‌های اجتماعی در شکاف نسلی.
- ۳- مشخص کردن نقش ویژگی‌های فرهنگی در شکاف نسلی.

سؤالات و فرضیه‌های تحقیق

- نگرش دو گروه سنی ۴۵ تا ۵۴ ساله و ۱۶ تا ۲۴ ساله به‌عنوان نسل قدیم و جدید درباره مسأله شکاف نسل‌ها چیست؟
- آیا بین ارزش‌ها و هنجارهای گروه سنی ۴۵ تا ۵۴ ساله به‌عنوان نسل قدیم و ارزش‌ها و هنجارهای نسل جدید یعنی گروه سنی ۱۶ تا ۲۴ ساله اختلاف و فاصله وجود دارد؟ اگر شکاف یا فاصله‌ای بین دو نسل وجود دارد، عوامل مؤثر بر آن کدامند؟
- آیا نسل جدید (گروه سنی ۱۶ تا ۲۴ ساله) به ارزش‌ها و هنجارهای نسل قدیم (گروه سنی ۴۵ تا ۵۴ ساله) پای‌بند است یا نه؟
- به نظر می‌رسد بین مهاجر یا غیرمهاجر بودن و شکاف نسلی رابطه وجود داشته باشد.
- به نظر می‌رسد بین میزان تحصیلات و شکاف نسلی رابطه وجود داشته باشد.
- به نظر می‌رسد بین میزان اوقات فراغت و شکاف نسلی رابطه وجود داشته باشد.
- به نظر می‌رسد هر چه میزان تاثیر گروه دوستان بیشتر باشد شکاف نسلی در جامعه بیشتر است.
- به نظر می‌رسد بین استفاده از رسانه‌های جمعی و شکاف نسلی رابطه وجود داشته باشد.
- به نظر می‌رسد تفاوت معناداری بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی وجود داشته باشد.

چارچوب و مبانی نظری پژوهش

پیشرفت‌های تکنولوژیکی و به طبع آن تحولات ساختاری در جوامع موجب دگرگونی در موقعیت طبقاتی افراد شده و زمینه تحرک اجتماعی را برای افراد فراهم ساخته و با استقرار کارخانه‌ها و محیط‌های صنعتی در شهرها، مهاجرت شدت گرفته است. آموزش مهارت‌ها و فنون موجب شده تا افراد نقش اجتماعی متفاوتی را ایفاء کنند. با توجه به پیشرفت‌های تکنولوژیکی به خصوص در امر وسایل ارتباطی شامل وسایل حمل و نقل و رسانه‌های ارتباط جمعی از قبیل تلویزیون، ماهواره، اینترنت، فاکس، تلفن و غیره که نه تنها مرزهای جغرافیایی، بلکه حصارهای اجتماعی و فرهنگی بین جوامع را درنوریده است و مفهوم زمان و مکان را کم‌رنگ کرده است. با گسترش این ارتباطات، افراد با زندگی اجتماعی و فرهنگی دیگران و عقاید و ارزش‌های آنها و نگرشی که به دنیا دارند آشنا می‌شوند و در نتیجه تاثیر و تأثر فرهنگ‌ها از همدیگر بیشتر می‌شود. در نظام جهانی فعلی موج ارتباطی بین فرهنگ‌ها و جوامع و گسترش وسایل حمل و نقل با سرعت بالا موجب شده جزئی‌ترین تغییر در ارزش‌های یک جامعه سریعاً از یک جامعه به جامعه دیگر انتقال یابد، و از یک طرف، موجب برهم زدن تعادل فرهنگی و ارزشی قبلی جامعه شده و ناهمگنی در عرصه فرهنگی و تنوع ارزش‌ها را در یک جامعه به پیش می‌آورد و مکانیزم‌های اعتماد بین شخصی را تغییر می‌دهد (گیدنز، ۱۳۷۷) و از طرف دیگر کنشگران انسانی وابسته به طبقه و جایگاه‌های اجتماعی خاصی هستند و مطابق با طبقه اجتماعی خود به ارزش‌هایی تمایل داشته و ذهن آنها با ارزش‌هایی خو می‌گیرد که در جایگاه اجتماعی او تبدیل به عادت می‌شود به عنوان مثال اگر فرد دارای تحصیلات پایین، مهاجر باشد ذهنیت ارزشی او و وابستگی او به ارزش‌ها متفاوت از کسی است که دارای تحصیلات عالی و غیرمهاجر است. با برخورداری از این قالب‌های ذهنی طبقاتی است که زمینه برخورد کنشگران از حیث ارزش‌های قدیمی و ارزش‌های جدید فراهم می‌شود.

هم‌چنین، خانواده نیز اولین کانون جامعه‌پذیری فرزندان است و ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را به نسل‌های دیگر انتقال می‌دهد، ولی فرزندان بر اثر ارتباطات اجتماعی خود با گروه همسالان و استفاده مداوم از وسایل ارتباط جمعی، به ارزش‌های مدرن گرایش پیدا می‌کنند. جوانان به اعتقادات بزرگسالان و کهنسالان ارجحی نمی‌گذارند، در پوشش به سلیقه آن‌ها توجه نمی‌کنند، در گفتار و کردار خود به بزرگان اهمیتی نمی‌دهند، به طور کلی احساسات آن‌ها را خدشه‌دار می‌کنند، در حالی که بیشتر اعمال جوانان منع قانونی ندارد. از نظر زیمل این خصیلت جامعه مدرن است، در جامعه معاصر میان اعضای خانواده چندصدایی به وجود می‌آید و تنها این امر رایج نیست که افراد از یک گروه و آن هم گروه خانواده الگو بگیرند که در رأس آن پدر است به هر حال تنوع گروه‌ها هر چند توانسته به رشد آگاهی افراد کمک کند ولی معمولاً موجب این شده است که نظارت والدین محدودتر شود و فرزندان از طریق گروه‌های دیگر نظیر دوستان، گروه حزبی و غیره ارزش‌هایی را فراگیرند که متفاوت با ارزش‌های والدین است در چنین وضعیتی بین والدین و فرزندان از لحاظ ارزشی شکافی بوجود می‌آید (کرزر، ۱۳۷۳). از طرف دیگر، صنعتی شدن جامعه، مجموعه‌ای از نتایج اجتماعی و فرهنگی را به همراه دارد که موجب افزایش سطح تحصیلات و تغییر نقش‌های جنسی می‌گردد. صنعتی شدن بر اغلب عناصر دیگر جامعه تاثیر می‌گذارد و پیامدهای مختلفی از جمله در حوزه فرهنگی (تغییر بین نسلی) دارد (اینگلهارد، ۱۳۷۳).

در دیدگاه پارسونز نیز، هر چه ساختارها و کارکردهای اجتماعی تمایز بیشتری پیدا کنند نظام ارزشی نیز دستخوش تغییر قرار می‌گیرد و با تنوع بیشتر در نظام نوین این نظام نمی‌تواند کلیه ساختارها و کارکردها را پوشش بدهد، بنابراین نظام نوین به یک نوع نظام ارزشی نیاز دارد که بتواند کلیه کارکردها و اهداف و ساختارهای نظام را در بر گیرد ولی ممکن است گروه‌هایی در تعمیم این ارزش‌ها به کل ساختارها به خاطر اعتقادات محدود

خود، مقاومت نشان دهندارینتر، ۱۳۷۷، ص ۱۴۳. در این نظریه منظور از گروه‌ها، اشاره به افراد مختلفی در درون نظام اجتماعی دارد که یا از هنجارها و ارزش‌ها درونی شده، تبعیت می‌کنند و یا از ارزش‌های دستخوش تمایزات ساختاری قرار گرفته، یعنی ارزش‌های جدید پیروی می‌کنند این امر موجب می‌شود که نظام اجتماعی درگیر آشننگی‌های مقطعی و تحولات نسبتاً آرام ارزشی شود ولی با تعمیم ارزش‌های جدید کل نظام، انسجام قبلی خود را کسب می‌کند. او در بحث ارزش‌ها نگرشی نزدیک به دورکیم دارد به عبارتی او همانند دورکیم معتقد است که یک دوره‌ای از بی‌هنجاری می‌تواند فشارهایی را برای جوانان تحمیل کند یعنی وضعیتی پیش می‌آید که در آن ارزش‌ها و هنجارها روشن نیستند و یا موضوعیت خود را از دست داده‌اند. او اضافه می‌کند که یکی از جنبه‌های تناقض‌دار نظام ارزشی جامعه آمریکایی تأکید آن بر ارزش موفقیت و دستاورد فردی است و با دنبال کردن این ارزش‌ها ناهمسانی ساختاری در نظام اجتماعی به وجود می‌آید و انگاره‌های ارزشی سطوح پایین‌تر کهنه و منسوخ می‌شود در همین حال بر اثر افزایش پیچیدگی جامعه، تخصص و تعاون گسترش می‌یابد و دستاوردهای فردی را محدود می‌کند. زمان لازم برای کارآموزی و آموزش طولانی‌تر می‌شود (کرایب، ۱۳۷۸).

روش پژوهش، جامعه و نمونه آماری

روش پژوهش در این تحقیق با توجه به ماهیت موضوع مورد بررسی روش پیمایشی می‌باشد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه است. نخست، پرسشنامه اولیه‌ای تهیه شده و پس از انجام مطالعه مقدماتی با نمونه ۶۰ نفری از جامعه آماری، پرسشنامه نهایی تهیه و تدوین شده و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری گردید. پرسشنامه بر مبنای چارچوب نظری و تحقیقات انجام گرفته و مشاوره با صاحب‌نظران و بر اساس بررسی اعتبار و پایایی آن تهیه شد. در این پژوهش برای بررسی وضعیت شکاف نسلی بین نسل جوان و نسل قبلی در

ایران، دو نسل یعنی گروه سنی ۱۶ تا ۲۴ ساله و ۴۵ تا ۵۴ ساله به عنوان گروه‌های مورد مطالعه مورد نظر می‌باشد فاصله بین این دو گروه ۲۰ سال است که هم می‌تواند مقایسه معناداری ایجاد کند و هم فاصله قابل قبولی برای تفکیک دو نسل می‌باشد. در نتیجه جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه افراد در گروه‌های سنی ۱۶ تا ۲۴ ساله و ۴۵ تا ۵۴ ساله در شهر تبریز می‌باشد. مطابق آمارنامه ۱۳۸۰ تعداد کل جمعیت واقع در این دو گروه سنی ۴۱۸۰۱۱ نفر و تعداد افراد گروه سنی ۲۴-۱۶، ۳۱۶۸۱۸ نفر و گروه سنی ۵۴-۴۵، ۱۰۱۱۹۳ نفر برآورد شده است. آماری هم از دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۴۵-۵۴ با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران برای هر گروه ۳۸۰ نفر تعیین شد بنابراین مجموع کل نمونه مورد بررسی در این تحقیق ۷۶۰ نفر است. روش نمونه‌گیری در تحقیق حاضر شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای است. نخست شهر تبریز را به پنج منطقه جغرافیای شمال، شرق، غرب، جنوب و مرکز تقسیم کرده، سپس به طور تصادفی سه منطقه انتخاب گردیده و در مرحله بعد محله‌هایی به صورت خوشه مشخص شده و سپس به طور تصادفی دو محله انتخاب شده و به شیوه تصادفی از افراد آن محله اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری گردید.

روایی و پایایی ابزار تحقیق

برای سنجش همسازی درونی ابزار اندازه‌گیری آلفا کرونباخ استفاده شده که میزان آن بین ۰ تا ۱ است از این آزمون در دو مرحله مطالعه مقدماتی که شامل ۶۰ پرسشنامه از دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۴۵-۵۴ بود استفاده به عمل آمد که نتیجه آن برای گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۴۵-۵۴ ساله حدود $\alpha=0/72$ بود که نشان از اعتبار بالای ابزار سنجش بود. بر همین اساس پرسشنامه نهایی تنظیم شد و بعد از تکمیل ضریب آلفا در گروه سنی ۲۴-۱۶، ۰/۷۲ و برای گروه سنی ۴۵-۵۴، $\alpha=0/79$ تغییر یافت. هم‌چنین برای بررسی

اعتبار سازه‌ای طیف‌ها از آزمون تحلیل عامل استفاده شد. این روش بر این فرض استوار است که گویه‌هایی که به لحاظ نظری برای سنجش یک موضوع انتخاب شده‌اند در عمل نیز در یک گروه دسته‌بندی گردند. نتایج تحلیل عامل نشان داد که اول گویه‌های مناسب برای تحلیل عامل با ضریب $K.M.O$ در گروه سنی ۲۴-۱۶، ۰/۷۵۳ و در گروه سنی ۴۵-۴۰/۷۲۷ انتخاب شدند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش در تبیین متغیرها و تأیید و یا رد فرضیه‌ها به دو شیوه عمل شده است، ابتدا برای مقایسه میانگین گروه‌ها و تفاوت بین دو نسل از تحلیل واریانس $Anova$ و آزمون T استفاده شده است و سپس جهت تعیین شدت رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته از آزمون‌های آماری پیرسون، از تحلیل واریانس برای تعیین رابطه متغیر تحصیلات و شکاف ارزشی و برای تعیین اثرات مستقیم و غیرمستقیم و ساختن مدل از تحلیل مسیر استفاده شده است.

۱- آیا بین ارزش‌ها و هنجارهای گروه سنی ۴۵-۴۰ به عنوان نسل قدیم و ارزش‌ها و هنجارهای نسل جدید یعنی گروه سنی ۲۴-۱۶ تفاوت وجود دارد؟ در پاسخ به این سؤال از آزمون T مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره (۱) آمده است.

جدول شماره (۱): آزمون T در تفاوت ارزشی بین دو گروه سنی

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
کل ارزش‌ها	۳,۳۲۸	۰/۰۰۱

۲- آیا بین نگرش و پای‌بندی نسل‌های قدیم و جدید نسبت به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی و سیاسی تفاوتی وجود دارد؟ در پاسخ به این سؤال از آزمون T مستقل استفاده شده که نتایج آن در جدول‌های شماره (۲)، (۳) و (۴) آمده است.

جدول شماره (۲): آزمون T در تفاوت ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی در بین دو گروه

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی	۴۲/۰۵۳	۰/۰۰۰

این جدول تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۵۴-۴۵ را از لحاظ ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی نشان می‌دهد. مقدار T ، ۴۲/۰۵۳ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در دو گروه بیان می‌کند.

جدول شماره (۳): آزمون T در تفاوت ارزش‌های اقتصادی در بین دو گروه

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
ارزش‌های اقتصادی	۵/۲۳۶	۰/۰۲۲

این جدول تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۵۴-۴۵ را از لحاظ ارزش‌های اقتصادی نشان می‌دهد. مقدار T ، ۵/۲۳۶ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در دو گروه بیان می‌کند.

جدول شماره (۴): آزمون T در تفاوت ارزش‌های سیاسی در بین دو گروه

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
ارزش‌های سیاسی	۴/۳۱۸	۰/۰۳۸

این جدول تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۵۴-۴۵ را از لحاظ کل ارزش‌های سیاسی نشان می‌دهد. مقدار T ، ۴/۳۱۸ حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در دو گروه بیان می‌کند.

فرضیه اول: بین میزان اعتماد اجتماعی و شکاف نسلی در دو گروه سنی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول شماره (۵): آزمون T در تناوب اعتماد اجتماعی در بین دو گروه

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
اعتماد اجتماعی	۴/۷۷۰	۰/۰۰۰

جدول شماره (۵) بیانگر تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۱۶-۲۴ و ۴۵-۵۴ از لحاظ اعتماد اجتماعی پاسخگویان به اشخاص و نهادها است. مقدار T ، ۴/۷۷۰ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ است که تفاوت معناداری را در دو گروه بیان می‌کند.

فرضیه دوم: بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و شکاف نسلی در دو گروه سنی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول شماره (۶): آزمون T در میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و تفاوت ارزشی در بین دو گروه

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
رسانه‌های جمعی	-۴/۷۵۴	۰/۰۰۰

در این جدول تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۱۶-۲۴ و ۴۵-۵۴ از نظر میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و تفاوت ارزشی بیان شده است. مقدار T ، -۴/۷۵۴ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در دو گروه نشان می‌دهد.

فرضیه سوم: بین میزان اوقات فراغت و شکاف نسلی در دو گروه سنی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول شماره (۷): آزمون T در میزان اوقات فراغت و تفاوت ارزشی در بین دو گروه

متغیر	مقدار T	سطح معناداری
اوقات فراغت	-۸/۰۱۲	۰/۰۰۰

این جدول تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۵۴-۴۵ از لحاظ میزان اوقات فراغت افراد و تفاوت ارزشی را نشان می‌دهد. مقدار T ، $۰/۰۶۲-$ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در دو گروه بیان می‌کند.

فرضیه چهارم: بین میزان تاثیر دوستان و شکاف نسلی در دو گروه سنی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول شماره (۸): آزمون T در میزان تاثیر دوستان و تفاوت ارزشی در بین دو گروه

مقیار	مقدار T	سطح معناداری
دوستان	$۰/۱۴۳-$	$۰/۸۸۶-$

این جدول نشانگر تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۵۴-۴۵ از نظر تاثیر دوستان و تفاوت ارزشی را نشان می‌دهد. مقدار T ، $۰/۱۴۳-$ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در بین دو گروه بیان نمی‌کند.

فرضیه پنجم: بین مهاجر و غیر مهاجر بودن و شکاف نسلی در دو گروه سنی تفاوت معنا دار وجود دارد.

جدول شماره (۹): آزمون T در مهاجرت و تفاوت ارزشی در بین دو گروه

مقیار	مقدار T	سطح معناداری
مهاجرت	۳/۳۷۸	۰/۰۰۱

این جدول تفاوت میانگین بین دو گروه سنی ۲۴-۱۶ و ۵۴-۴۵ از لحاظ مهاجرت و تفاوت ارزشی را نشان می‌دهد. مقدار T ، $۳/۳۷۸$ و حداقل سطح اطمینان ۹۵٪ تفاوت معناداری را در بین دو گروه بیان می‌کند.

فرضیه ششم: بین میزان تحصیلات و شکاف نسلی در دو گروه سنی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول شماره (۱۰): مقایسه میانگین بین دو سطح میزان تحصیلات و شکاف نسلی در دو گروه سنی

متغیر تحصیلات	میانگین محدودات	درجه آزادی	F	سطح معناداری
بین گروه	۱۰۱۱۹/۸۸۳	۷	۱۲/۴۶۲	۰/۰۰۰
درون گروه	۸۱۰۸۳۷	۷۵۲		

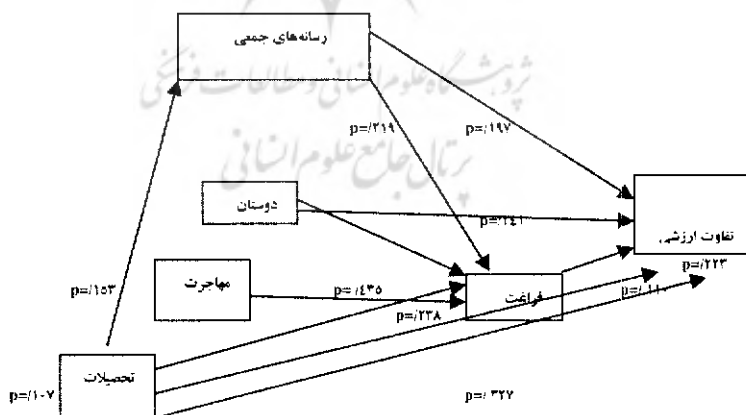
به طوری که در این جدول آمده است مقایسه میانگین بین دو متغیر میزان تحصیلات و شکاف نسلی با مقدار F ، $۱۲/۴۶۲$ و سطح معنی‌داری $۰/۰۰۰$ تفاوت دو گروه را از حیث تحصیلات و شکاف نسلی نشان می‌دهد و مبین رابطه بین این دو متغیر است و آزمون شفه (*scheffe*) جهت تفاوت در تحصیلات ابتدایی و راهنمایی با خطای استاندارد $۱/۲۲۲۵۰۹$ و میانگین تفاوتی $-۵/۷۸۴۵$ و معناداری $۰/۰۰۲$ و هم‌چنین ابتدایی و متوسطه با میانگین تفاوتی $-۶/۸۳۰۷$ و خطای استاندارد $۰/۹۲۲۰۲$ و معناداری $۰/۰۰۰$ است و ابتدایی و کارشناسی با میانگین تفاوتی $-۹/۳۴۶۹$ و خطای استاندارد $۱/۲۸۰۷۸$ و معناداری $۰/۰۰۰$ است.

تحلیل مسیر

برای تجزیه همبستگی بین متغیرهای مستقل و وابسته و ساختن مدل علی از تحلیل مسیر استفاده شد. بر همین اساس مدل، زیر ضرایب مسیر یا P ها برای گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله و مدل شماره (۲) همبستگی‌های بین متغیرها را بر اساس P ها برای گروه سنی ۵۴-۴۵ ساله نشان می‌دهند.

نمودار زیر که بر اساس وزن‌های بتا ($Beta$) که مساوی با ضرایب مسیر و P ها در نظر گرفته شده است، ترسیم شده و بیانگر مقدار تاثیر هر متغیر بر متغیر دیگر می‌باشد، تجزیه همبستگی بین متغیرها را آشکار می‌سازد به طوری که اثرات مستقیم و غیرمستقیم به

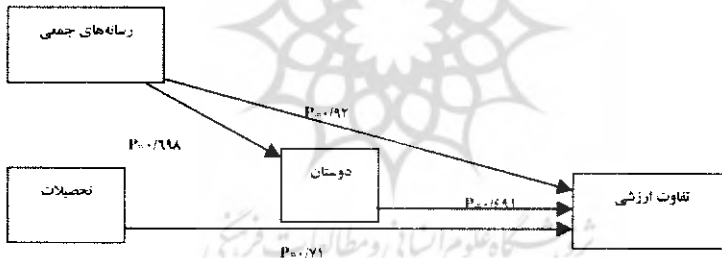
صورت ضریب مسیر یا همان ضریب بتا (Beta) آورده شده است و روابط علی بین متغیرها را نشان می‌دهد و مناسب‌ترین مدل را برای تبیین متغیر وابسته در این گروه سنی مطابق تجزیه همبستگی بین متغیرها بیشترین تاثیر علی در تاثیرات غیرمستقیم مربوط به مسیر مهاجرت و فراغت و تفاوت ارزشی (۰/۰۶) است و بیشترین تاثیر در بین مسیرهای مستقیم به مسیر دوستان و تفاوت ارزشی (۰/۲۴۱) اختصاص دارد. مقدار R^2 همبستگی چندگانه جدول تحلیل رگرسیون که ۰/۶۳ است که نشانگر این امر است که ۶۴ درصد واریانس توسط این مدل قابل تبیین است و این بیانگر قدرت تبیین بالای مدل است.

شکل شماره (۱): نتایج تحلیل مسیر پژوهش

هم چنین نمودار تحلیل مسیر زیر که بر اساس وزن‌های بتا (Beta) و ضرایب مسیر P ها ترسیم شده و بیانگر مقدار تاثیر هر متغیر بر متغیر دیگر می‌باشد، تجزیه همبستگی بین متغیرها را آشکار می‌سازد به طوری که کل اثرات مستقیم (۱/۶۳) و غیرمستقیم (۰/۳۴۳) به صورت ضریب مسیر یا همان ضریب بتا (Beta) آورده شده است و روابط علی بین متغیرها را نشان می‌دهد و مناسب‌ترین مدل را برای تبیین متغیر وابسته در این گروه سنی

ارایه می‌دهد. بیشترین ضریب تاثیر متغیر مستقل در اثرات مستقیم مربوط به مسیر رسانه‌ها و تفاوت ارزشی با ضریب $0/92$ و ضریب تاثیر غیرمستقیم که فقط یک مسیر هست مربوط به رسانه‌ها و دوستان و تفاوت ارزشی ($0/343$) است. هم چنین مقدار R^2 همبستگی چندگانه جدول تحلیل رگرسیون که $0/73$ است که نشانگر این امر است که 73 درصد واریانس توسط این مدل قابل تبیین است و این بیانگر قدرت تبیین بالای مدل است.

شکل شماره (۲): نتایج همبستگی‌های بین متغیرهای پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

با رجوع به جداول آزمون‌های آماری می‌توان چنین بیان کرد که آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهند که در جامعه از نظر ارزشی تفاوت‌های معناداری بین افراد است. جداول مربوط با سطوح معناداری حداقل $0/05$ چنین امری را نشان می‌دهند. چون در جامعه ایران که جامعه در حال گذار از سنت به مدرنیته است و افراد ناهمگن از نظر فرهنگی و با میزان متفاوت اثرپذیری از تحولات فرهنگی درون جامعه و جهان زندگی می‌کنند در این میان یک دسته افراد که سریع‌تر از ارزش‌ها جوامع دیگر استقبال می‌کنند جوانان و دسته دیگر افراد طبقات مرفه هستند که برای فرار از یکنواختی زندگی و یا کسب تشخص اجتماعی در جامعه از ارزش‌های جدید و تحولات فرهنگی جدید تبعیت می‌کنند که این دو گروه در مقابل کسانی قرار دارند که تار و پود ذهنی آن‌ها با ارزش‌های

سنتی خود تنیده شده است این افراد در برابر گروه‌های دیگر به حفظ الگوهای سنتی تکیه می‌کنند و این امر تفاوت و شکاف بین نگرش‌های ارزشی افراد را هم در جامعه و هم در بین اعضای خانواده‌ها را موجب می‌شود. آنتونی گیدنز جامعه‌شناس مشهور انگلیسی اشاره می‌کند که در فرهنگ‌های سنتی گذشته مورد احترام است و نمادها ارزش دارند به خاطر این که تجربه نسل‌ها را در بر می‌گیرند و تداوم می‌بخشند (گیدنز، ۱۳۷۷، ص ۴۵). آداب و رسوم و سنت‌های ما کم‌وبیش پابرجا بوده و برای اکثر افراد گروه‌های سنی ۵۴-۴۵ ساله بیشتر مورد احترام است و در ذهنیت آن‌ها ریشه دوانیده است در حالی که در گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله چنین امری کم‌رنگ است، چون تجربه نسلی این گروه سنی متفاوت با گروه سنی ۵۴-۴۵ ساله است.

در این تحقیق اختلاف و شکاف ارزشی در بین دو گروه سنی از حیث ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و سیاسی مشاهده شد در حالی که در تحقیق تیموری در تهران در سال ۱۳۸۰، تفاوت ارزشی بین پدران و پسران در زمینه ارزش‌های اجتماعی و مذهبی و هنری وجود داشته است (تیموری، ۱۳۸۰). ولی از نظر ارزش‌های اقتصادی و سیاسی تفاوت معنادار نبوده، این امر به خاطر نسبت و تفاوت‌های فرهنگی برخاسته از دو محیط متفاوت است چنانچه تعداد احزاب، میزان سواد در تهران بیشتر از شهرستان‌های دیگر است و والدین نیز در عمل تحت تاثیر این عوامل فاصله‌ای چندانی با فرزندان خود ندارند. در یک جامعه در حال گذار، ارزش‌های سنتی معمولاً توسط جوانان در معرض تغییر قرار می‌گیرد، چون رسانه‌های جمعی توسعه پیدا کرده و استفاده از آن عمومیت بیشتری در بین افراد پیدا می‌کند این رسانه‌ها که موجب از بین رفتن مرزهای فیزیکی جوامع شده‌اند، استفاده از رسانه‌های جمعی هم در این دنیای «جهانی شده» عامل اختلاف و شکاف نسلی بین افراد است. مطابق نظریه دیوید رایزمن یک دوره‌ای از تاریخ، حاکمیت سنت‌ها بود که پیوند نسل‌ها با نسل‌های پیشین خود از طریق سنت‌ها برقرار می‌شد در

حالی که امروزه در تاریخ زندگی بشر دوره‌ای حاکم شده که دوره حاکمیت قوی رسانه‌های ارتباط جمعی است، انسان‌های این دوره همانند آدمک‌هایی هستند که توسط دیگران (گرداندگان رسانه‌ها) هدایت و رهبری می‌شوند. بنابراین در چنین دوره‌ای انسان‌های دیگر رهبر (جوانان و نوجوانان) در مقابل انسان‌های سنت رهبر (بزرگسالان و سالخورده‌گان) قرار دارند. در این دوره است که جوانان با تاثیرپذیری از رسانه‌ها ارزش‌های پیشین خود را کنار گذاشته و ارزش‌های جدید را جایگزین آن‌ها می‌کنند و سخت به ارزش‌های ایجاد شده توسط رسانه‌ها پای بند هستند (ساروخانی، ۱۳۷۵، ص ۵۳). به همین خاطر است که جوانان به رسانه‌های خارجی بیشتر اعتماد می‌کنند تا نهادها و سازمان‌ها و اشخاص مذهبی جامعه خود. چون با این رسانه‌ها بیشتر احساس آگاهی و امنیت وجودی می‌کنند. تحقیقات انجام گرفته نیز این امر را نشان می‌دهند که بین نظام ارزش‌های پسران و پدران و استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی رابطه وجود دارد (تیسری، ۱۳۸۰).

هم چنین رسانه‌ها با تبلیغات خود و ارایه آگاهی واقعی و کاذب به یک سری از افراد که ساعات بیشتری را به این رسانه اختصاص می‌دهند، موجب شده‌اند که از نظر میزان اعتماد افراد جامعه به افراد دیگر (روحانیون)، به نهادها و سازمان‌ها (ادارات و پلیس و...) بی‌اعتمادی نشان دهند چنان که جدول مربوط نشان می‌دهد از نظر اعتماد اجتماعی در بین اعضای دو گروه سنی تفاوت‌ها معنادار است. چنان چه میزان اعتماد گروه سنی ۵۴-۴۵ سال به اشخاص، سازمان‌ها و نهادها بیشتر از اعتماد گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله است در تحقیق نشان داده شده که نسل دختران از اعتماد اجتماعی پایین‌تری نسبت به مادران برخوردارند (توکلی، ۱۳۸۲). مطابق با نظر مانهایم گروه سنی ۵۴-۴۵ ساله نسلی را تشکیل می‌دهند که تحت حوادث و جریانات انقلابی، جنگ و مهم‌تر از این‌ها ایدئولوژی مذهبی قوی به رهبری امام خمینی بود و این مسائل تاریخی مشترک به صورت ایدئولوژی در

ذهن آن‌ها نهادینه شده است و رفتارهای آن‌ها بر اساس ایدئولوژی و ارزش‌های حاکم آن دوره است. بنابراین ایدئولوژی آن دوره به گروه سنی ۵۴-۴۵ ساله اعتماد به روحانیت، جمهوریت، نهادها و رسانه‌ها را آموخته است و با این ایدئولوژی انقلاب و جنگ پیروز شده است (کوزر، ۱۳۷۳، ص ۱۵۶۹).

هم‌چنین تاثیر تحصیلات نیز در شکاف نسلی معنادار است چون از یک طرف که سطح آموزش در جامعه معاصر بالا می‌رود موجب آگاهی بیشتر افراد برای بهتر زیستن می‌شود زمینه شناخت بهتر نسبت به جامعه و سؤال و شک در مورد پدیده‌ها و ارزش‌های اجتماعی به وجود می‌آید و این برای افرادی که تحصیلات اندکی دارند امری تابو است. تحقیق یوسفی نیز نشان داده که سطح تحصیلات نسل‌ها ایجاد کننده شکاف نسلی است (یوسفی، ۱۳۸۲). افزایش تحصیلات که یکی از شرایط تغییر برای کشورهای در حال توسعه مثل ایران است خود موجب افزایش سطح آگاهی عمومی افراد می‌شود و چون بیشتر افراد تحصیل کرده در سطوح بالای دانشگاهی را جوانان تشکیل می‌دهند. بنابراین میزان آگاهی آن‌ها بیشتر از افراد دیگر است و این موجب می‌شود که شکاف نسلی به وجود بیاید. اینگلهارد نیز به نوسازی اشاره کرده و می‌گوید که فرآیند نوسازی نیازمند افزایش تعداد تحصیل کرده‌ها است، از نظر او صنعتی شدن و نوسازی پیامدهای مختلفی در حوزه فرهنگی و ارزشی به وجود می‌آورد. افزایش تحصیلات رسمی به افراد کمک می‌کند که استعدادهایشان را در جهت تصمیم‌گیری‌های مستقل افزایش دهند و خرد ایزاری رشد پیدا کند. و شک و سؤال نسبت به ارزش‌های سنتی ایجاد شود (انگلهارد، ۱۳۷۲). افراد در دنیای اجتماعی. انتظاراتی برای برخورداری از رفاه بیشتر دارند، به همین خاطر به فکر ابداعات تکنولوژیکی بودند تا بر ساعات فراغت خود بیافزایند و بیشتر بتوانند در این ساعات به تعمق در زندگی خود بپردازند در این فرصت پرداختن به خود و قدرت بازانديشي، قدرت تغيير در سبک زندگی نیز می‌تواند ظهور پیدا کند و افرادی که چنین

فرصتی را ندارند با آن‌ها متفاوت به نظر می‌رسند. فرضیه سوم تحقیق یعنی ارتباط بین فراغت و شکاف نسلی چنین امری را تأیید می‌کند. در همین زمینه گیدنز اشاره می‌کند که نظام‌های انتزاعی (مدرنیته) شکل مدرن بازاندیشی را که برآمده از فناوری است و قواعد بوروکراتیکی نظام‌های کاری را بر هم زده در سراسر جهان گسترش یافته و به افراد این قدرت را می‌دهد که پایه‌های جا افتاده اقتدار و روال‌های عادی زندگی را سست کرده و شکل جدیدی از الگوهای زندگی و اقتدار را پایه‌گذاری کنند (استرتر، ۱۳۷۹). این بدان معنا است که با بر هم خوردن شکل مدیریتی (در نتیجه به وجود آمدن مدرنیته) افراد فرصت غیرکاری بیشتری را برای بازاندیشی و توجه به خود کسب کردند این امر موجب می‌شود که آن‌ها به فکر انداختن طرح‌های دیگری در زندگی اجتماعی خود باشند.

تغییر شیوه‌های گذران معیشت موجب تغییر محل جغرافیایی و مهاجرت یک امر رایجی در جوامع فعلی است که به نوبه خود زمینه‌آشنایی با فرهنگ‌های دیگر را فراهم می‌آورد و افرادی که از فرهنگ‌های دیگری هستند در محیط مقصد نمی‌توانند سبک زندگی خود را تداوم ببخشند و ناچار از سازگاری و شبیه‌سازی خود با این تغییرات هستند ولی بیشتر افراد جوان در معرض تغییر ارزشی قرار می‌گیرند و از این لحاظ تفاوتی با بزرگسالان پیدا می‌کنند. مطابق نظریه دورکیم در جوامع قطعی یا ابتدایی که تقسیم کار ساده و بر اساس سن و جنس است هر فردی در خانواده‌ای که متولد شده در آن محل نقش خود را به صورت انتسابی دریافت می‌کند در حالی که در جوامع پیشرفته و صنعتی که تقسیم کار در پیچیده‌ای در آن‌ها حاکم است هم نیاز به مهارت و آموزش لازم برای کار در محیط‌های صنعتی است و هم نیاز به جابه‌جایی جغرافیایی برای استفاده از مهارت‌ها وجود دارد. بنابراین جامعه‌های جدید و پیشرفته پذیرای مهاجرانی هستند که گرفتار بی‌هنجاری ناشی از نقل مکان می‌باشند و مهاجران تا مدت زمانی که جذب شهر و فرهنگ و ارزش‌های شهری نشده‌اند توده ناهمگونی را در شهرها به وجود می‌آورند و در چنین حالتی که

هنجارهای شهری برای مهاجران جذب نشده است شکاف نسلی بیشتر دیده می‌شود (آرون، ۱۳۷۷). در تبریز هم که جمعیت ناهمگونی زندگی می‌کنند این جمعیت مهاجر با وجود فشارهای قوی هنجاری نتوانسته‌اند ارزش‌های شهری را در اخلاقیات خود بازتاب کنند و در این خصوص جوانان مهاجر سریع‌تر ارزش‌های خود را رها کرده و ارزش‌های جدید را کسب می‌کنند ولی بزرگسالان و گروه سنی ۵۴-۴۵ ساله کمتر از ارزش‌های شهری تبعیت می‌کنند. چنان که آزمون آماری فرضیه پنجم تحقیق در سطح اطمینان ۹۵٪ آن را تأیید می‌کند. البته لازم به ذکر است که این تغییرات نه تنها در ابعاد کمی جامعه، بلکه تغییر در ذهنیت‌ها و نگرش آن دسته از افرادی است که با خلاقیت و پویایی ذهنی و نشان دادن این‌که جانشین خدا در روی زمین هستند، می‌شود و با ایجاد چنین تفاوت و شکاف ارزشی و نسلی در جامعه، زمینه تحول ارزشی را برای سال‌های آتی فراهم می‌کنند.

در تحلیل تاثیر دوستان بر تفاوت نسلی این‌گونه استنباط می‌شود که هر دو گروه از لحاظ میزان تاثیرپذیری از دوستان هم نسل خود تفاوتی ندارند، یعنی هر دو گروه از دوستان خود از لحاظ ارزشی تاثیر می‌پذیرند. ولی از جنبه میزان تاثیرپذیری از دوستان رابطه معناداری در گروه سنی ۲۴-۱۶ و در گروه سنی ۵۴-۴۵ نشان داد، بنابراین فرضیه، تاثیر دوستان در تفاوت نسلی تأیید می‌شود. تحقیق تیموری نیز مؤید این امر است که بین نظام ارزش‌های پسران و پدران و میزان ارتباط با گروه همسالان رابطه معکوس و مستقیم وجود دارد (تیموری، ۱۳۸۰). بر همین اساس دوستان و همسالان افرادی هستند که نقش آن‌ها را در جامعه‌پذیری افراد در طول دوران زندگی نمی‌توان نادیده گرفت، چون فرآیند اجتماعی شدن یک فرآیند مداومی است که از دوران کودکی تا دوران مرگ انسان ادامه دارد در این میان آن‌چه که قابل توجه است میزان تاثیری است که افراد گروه‌های مختلف سنی از دوستان‌شان می‌گیرند. معمولاً گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله بیشتر تحت تاثیر دوستان

خود قرار دارند چون آن‌ها افرادی هیجانی و پراورزی و دارای زمینه لازم برای گرفتن الگوها هستند. بر اساس نظر جورج زیمل این گروه سنی عضو گروه‌های مختلفی هستند و به خاطر حاکمیت عقلانیت و در نتیجه نظارت کمتر والدین از گروه‌های دوستی و حزبی ارزش‌هایی را فرا می‌گیرند که متفاوت با ارزش‌های والدین است (کوزر، ۱۳۶۸). چنانچه در اندیشه پارسونز نیز عقلانیت و تخصصی شدن کارها خانواده‌ها را بیشتر منزوی و نوجوانان و جوانان را بیشتر به گروه دوستان وابسته می‌کنند هم چنان که در این تحقیق جوانان بیشتر الگوی خود را از دوستان می‌گیرند این گروه دوستان خرده فرهنگ مثبت و منفی دارند و نوجوانان و جوانان ارزش‌های متناسب با جامعه خود را می‌توانند فرا بگیرند و اگر برعکس این مورد باشد افراد گروه سنی ۲۴-۱۶ سال ارزش‌های منفی را یاد خواهند گرفت که برای نظام اجتماعی مضر است. در این تحقیق ارزش‌های مثبت مورد سوال قرار گرفته شده است که میزان تاثیر دوستان را بر ذهن جوانان و بزرگسالان با سطح اطمینان حداقل ۹۵ درصد نشان می‌دهد.

پیشنهادها

- از آنجایی که میزان تاثیرپذیری گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله‌ها از دوستان بیشتر است می‌توان همایش معیارهای انتخاب دوست برتر برگزار کرد تا این گروه سنی هم با ارزش‌های مورد قبول جامعه از یک دوست آشنا شوند و هم آن همایش موجب شود که با دوستانی آشنا شوند که از ارزش‌های مثبتی برخوردارند.
- برای آن‌که فاصله تحصیلات و تاثیر آن در بین دو گروه کمتر شود می‌توان برای افراد دارای تحصیلات بالا که اکثر آن‌ها جوانان و نوجوانان هستند، دوره‌های سخنرانی مستمر و سالانه در ارتباط با ارزش‌ها و هنجارها برگزار کرد تا زمینه آشنایی بیشتر آن‌ها با ارزش‌ها

و همسو شدن با این ارزش‌ها فراهم شود و خلأ ناشی از عدم انتقال ارزش‌ها به نسل‌های بعدی پُر شود.

- برای کاهش شکاف نسلی بین مهاجران و غیرمهاجران می‌توان والدین خانواده‌های مهاجر را به نزدیک‌ترین مدرسه و یا مسجد و پارک دعوت کرد و از متخصصان علوم تربیتی و جامعه‌شناسی خواست تا در مورد ارزش‌های جامعه شهری و باورهای شهرنشینان برای مهاجران آگاهی بیشتری بدهند.

- با توجه به این‌که میزان استفاده از رسانه‌ها در بین گروه سنی ۲۴-۱۶ ساله بیشتر است بنابراین توصیه می‌شود که اداره کل ارشاد به سازمان صدا و سیما جهت تقویت برنامه‌های فرهنگی کمک کند و اداره ارشاد با دعوت از فیلم‌سازان استانی سریال‌ها و فیلم‌هایی را طراحی کند که ارزش‌های جامعه را منتقل کند.

- می‌توان نشست‌ها، کارگاه‌ها، همایش‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی و ارزشی برگزار کرد و با استفاده از رسانه‌های جمعی از برگزاری آن‌ها به هر دو گروه سنی اطلاع‌رسانی کرده و اوقات فراغت آن‌ها را با این برنامه‌ها پُر کرد و هم‌چنین زمینه هم‌اندیشی و توافق بین دو نسل را فراهم آورد.

- برای ارتقاء اعتماد جوانان به نهادها و اشخاص در جامعه که منبع انتقال و تبلیغ ارزش به حساب می‌آیند، می‌توان از تیزرها، فیلم‌های کوتاه و طنزهایی که حامل ارزش‌های جامعه باشد، استفاده کرد.

- برای کاهش تمایل جوانان به ماهواره می‌توان متناسب با نیازهای جوانان فیلم‌ها و سریال‌های ایرانی ساخت که هم بازگویی ارزش‌های جامعه بوده و هم اوقات فراغت افراد را پُر کرده باشد تا آن‌ها فرصت کمتری برای پرداختن به ماهواره داشته باشند.

منابع

- ۱- آرون، ریمون، مراحل اساسی سیر اندیشه در جامعه‌شناسی، ترجمه: نادر بهرام، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم: ۱۳۷۷.
- ۲- استونز، راب، منتقدان بزرگ جامعه‌شناسی، ترجمه: مهرداد میردامادی، تهران: نشر مرکز، ۱۳۷۹.
- ۳- ایبکنهارد، پروبالد، تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه: مریم نوری، تهران: انتشارات کویر، ۱۳۷۳.
- ۴- ترون، جانان، آج، بیدایش نظریه‌های جامعه‌شناسی، ترجمه: عبدالعلی نهبایی زاده، دانشگاه شیراز، ۱۳۷۱.
- ۵- توکلی، جهانز، بررسی نظام ارزش‌های دو نسل دختران (نسل انقلاب) و مادران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ۱۳۷۸.
- ۶- توکلی، جهانز، ارزش‌های مذهبی دو نسل دختران و مادران، شکاف نسل‌ها، جامعه‌شناسی، تهران: نامه پژوهش فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال پنجم، شماره ۲۰، ۱۳۸۰-۲۱ و ۲۰.
- ۷- تیموری، کاوه، بررسی ارزش‌های پدران و پسران و بروز شکاف نسل‌ها، جامعه‌شناسی و فرهنگ، مجموعه مقالات، جلد سوم، انتشارات آرون، چاپ اول: ۱۳۸۰.
- ۸- جلیلی، هادی، شکاف نسل‌ها، فصلنامه فرهنگی - اجتماعی، فرهنگ نموسی، شماره ۱۵۵-۱۵۴، ۱۳۷۸.
- ۹- ریتزر، جورج، نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه: محسن لاثی، تهران: انتشارات علمی، چاپ سوم: ۱۳۷۷.
- ۱۰- ساروخانی، باقر، جامعه‌شناسی ارتباطات، انتشارات اطلاعات، چاپ ششم: ۱۳۷۵.
- ۱۱- سراج‌زاده، حسین، تحلیلی بر تکثیرها و گرایش‌های دیسی جوانان و نوجوانان: دین‌داری نسل‌های قدیم و جدید، فرهنگ و پژوهش، شماره ۱۵۸، ۱۳۸۳.
- ۱۲- شیخی، محمدتقی، فاصله نسل‌ها و دوری از وفای اجتماعی - تحلیلی از دیدگاه جامعه‌شناسی، جامعه و فرهنگ، مجموعه مقالات، جلد سوم، انتشارات آرون، چاپ اول: ۱۳۸۰.
- ۱۳- صانعی، پرویز، جامعه‌شناسی ارزش‌ها، تهران: انتشارات جبار، ۱۳۵۴.
- ۱۴- کاشی، غلامرضا، شکاف نسلی در ایران، نشریه کار و کارگر، پنجم، بهار ۱۳۸۲.
- ۱۵- کراب، بیان، نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه: ساسان مخیر، تهران: انتشارات آگاه، چاپ اول: ۱۳۷۸.
- ۱۶- کوزر، لوئیس، زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه: محسن لاثی، تهران: انتشارات علمی، چاپ پنجم: ۱۳۷۳.
- ۱۷- کونن، بریس، درآمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه: محسن لاثی، تهران: انتشارات معاصر، چاپ چهارم: ۱۳۷۲.
- ۱۸- منطقی، مرتضی، رفتارشناسی جوان در دهه سوم و چهارم انقلاب اسلامی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، چاپ اول: ۱۳۸۳.
- ۱۹- میدنز، آنتونی، پیامدهای مدرنیته، ترجمه: محسن لاثی، تهران: نشر مرکز، چاپ اول: ۱۳۷۷.

20- Peggyteó, Elspeth & Graham breeds, A. Yeoh & Susan Levy (ed), values, change and inter-generationalities between two generations of woman in SINGAPORE. Ageing and society, N 23, pp327-347, Cambridge university press, printed in the United Kingdom, 2003.